

Γυμνάσιο
Σκιάθου

Σπίτι - Μουσείο
Αλέξανδρου Παπαδιαμάντη

Στους δρόμους της πολυγλωσσίας του Αλέξανδρου Παπαδιαμάντη

Πρωτότυπο και μετάφραση:
το λογοτεχνικό στίγμα του παπαδιαμαντικού έργου

Συμμετέχοντες

Σχολείο: Γυμνάσιο Σκιάθου

Τάξη / Τμήμα: Γ2

Αριθμός μαθητών: 21

Αριθμός παλιννοστούντων / αλλοδαπών μαθητών: 14

Χώρες προέλευσης των παλιννοστούντων / αλλοδαπών μαθητών: Αλβανία, Αγγλία, Αυστρία, Νορβηγία, ΗΠΑ, Ινδία

Προφίλ της τάξης: Οι αλβανικής καταγωγής μαθητές φοιτούν σε ελληνικό σχολείο τουλάχιστον πέντε χρόνια, ενώ αρκετοί μαθητές -δίγλωσσοι οι περισσότεροι- προέρχονται από οικογένειες με Έλληνα πατέρα και αλλοδαπή μητέρα

Όνομα εκπαιδευτικού: Ασημίνα Σουλτάνη

Μουσείο: Σπίτι-Μουσείο Αλέξανδρου Παπαδιαμάντη

Συλλογή ή εκθέματα που έγιναν αντικείμενα διαπραγμάτευσης:

- η συλλογή των πρωτότυπων έργων του συγγραφέα και των πρωτότυπων μεταφράσεών του από άλλες γλώσσες.
- η συλλογή των μεταφρασμένων έργων του σε άλλες γλώσσες.
- το αρχείο των ταινιών, των θεατρικών έργων, των φωτογραφιών και των μουσικών έργων του Μουσείου.
- η συλλογή έργων ζωγραφικής του Μουσείου με θέμα την προσωπικότητα και το έργο του.

Διαπολιτισμική δυναμική που διακρίνεται στα συγκεκριμένα αντικείμενα:

Ο Αλέξανδρος Παπαδιαμάντης καταγράφει τόσο την προφορική δημοτική γλώσσα των καθημερινών συνομιλιών της εποχής του με τις ποικιλίες της όσο και τη λόγια παράδοση, την καθαρεύουσα, την εκκλησιαστική γλώσσα, ακόμη και στοιχεία της μητρικής γλώσσας αλλοεθνών κατοίκων, με καταγωγή από τη Δύση ή την Ανατολή, χριστιανών ή αλλόδοξων. Αφουγκράστηκε το λόγο των ντόπιων και των ξένων, των αντρών και των γυναικών, των παιδιών, το λόγο των προσευχών, των θρήνων, των τραγουδιών. Στο έργο του αποτυπώνονται με κάθε λεπτομέρεια η καθημερινότητα των ανθρώπων, η δύσκολη ζωή τους και οι αγωνίες τους, κάθε πτυχή του συλλογικού βίου τους, των ηθών, των εθίμων, της γλώσσας σε οποιαδήποτε εκδοχή της: καθημερινή συνομιλία, ευχές, κατάρες, παροιμίες,

ιδιωματικές εκφράσεις, προσευχές, αφηγήσεις, δημοτικά τραγούδια, ξένες γλώσσες. Το μικρό ταξίδι στη γλώσσα του Αλέξανδρου Παπαδιαμάντη είναι βέβαιο ότι αποτελεί μόνο την αρχή για μια προσωπική εξερεύνηση στο έργο του συγγραφέα που με αυτή την πρώτη ύλη δημιούργησε έργο που αγγίζει την ψυχή των σύγχρονων αναγνωστών, γιατί, σύμφωνα με τον Σκιαθίτη ποιητή και στοχαστή Ζήση Οικονόμου, δημιούργησε μια *μικρογραφία της ανθρωπότητας*.

Το ταξίδι μας στο έργο του Αλέξανδρου Παπαδιαμάντη δεν μπορούσε παρά να είναι ένα ταξίδι στον κόσμο της πολυγλωσσίας με σεβασμό στον άλλον, στην ετερότητα, στο συνάνθρωπο και στον πολιτισμό του χωρίς διακρίσεις. Στο έργο του γίνεται βίωμα η πολυφωνία και η ανθρωπιά και γι' αυτό προσφέρεται για προγράμματα και δράσεις που εστιάζουν στη διαπολιτισμική προσέγγιση. Άλλωστε, το Γυμνάσιο Σκιάθου αποτελεί μια μικρή πολυπολιτισμική εκπαιδευτική κοινότητα, στην οποία η πολυγλωσσία δεν αποτελεί θεωρητική διακήρυξη αλλά καθημερινή πραγματικότητα. Στο σχολείο μας συναντιούνται αθόρυβα αλλά με καθοριστικό τρόπο στη ζωή της σχολικής αλλά και της ευρύτερης κοινότητας ποικίλες γλώσσες: αγγλικά, γερμανικά, γαλλικά, νορβηγικά, αλβανικά, ρώσικα, ουκρανικά και άλλες.

Όνομα μουσειοπαιδαγωγού ή άλλου προσώπου του μουσείου: Αθηνά Παπαγεωργίου, διευθύντρια Σπιτιού-Μουσείου Αλέξανδρου Παπαδιαμάντη

Στόχοι

Στόχοι του προγράμματος ήταν:

- να προωθήσει τη διαπολιτισμική εκπαίδευση σε ομάδες μαθητών με γλωσσικές και πολιτισμικές ιδιαιτερότητες·
- να ενισχύσει την κοινωνική ενσωμάτωση των αλλοδαπών μαθητών·
- να ενισχύσει την αυτοεκτίμηση και την ενσυναίσθηση όλων των μαθητών του τμήματος μέσω συνεργατικών δραστηριοτήτων·
- να ενισχύσει την πρόσβαση και την ισότιμη συμμετοχή των μαθητών και των οικογενειών τους στα δημόσια πολιτισμικά αγαθά του τόπου·
- να ενισχύσει την πολιτισμική ταυτότητα του σχολείου και να συμβάλει στην ανάπτυξη δεσμών μεταξύ της σχολικής κοινότητας και της τοπικής κοινωνίας·
- να γίνει συνείδηση ότι το σχολείο αποτελεί «σχολείο για όλους» και «σχολείο» στον πολιτισμό του κόσμου, στο πλαίσιο του οποίου η ιδιαίτερη

ταυτότητα κάθε μαθητή είναι αποδεκτή, αξιοποιείται στη διαπολιτισμική διδασκαλία και στην καθημερινή πρακτική της σχολικής κοινότητας·

- να συμβάλει στο σεβασμό της μητρικής, της δεύτερης και της ξένης γλώσσας·
- να δοθεί έμφαση στη διαφορετικότητα εντός του μαθητικού πληθυσμού και στην ενότητα που θεμελιώνεται στο πλαίσιο της σχολικής κοινότητας·
- να εξοικειώσει τους μαθητές με τη γλώσσα της λογοτεχνίας και της μετάφρασης, καθώς και με τις γλώσσες-κώδικες της τέχνης γενικότερα, προκειμένου να κατανοήσουν την παγκοσμιότητά τους·
- να εδραιωθεί σταθερή σχέση μεταξύ Μουσείου και σχολείου·
- να προβληθεί η τοπική ιδιαιτερότητα σε περιφερειακό, εθνικό, ευρωπαϊκό επίπεδο·
- να τονιστεί ο πολυπολιτισμικός χαρακτήρας του νησιού διαχρονικά -ο οποίος ήδη αναδεικνύεται στο παπαδιαμαντικό έργο- και να αναδειχθεί η πολυγλωσσία του·
- να τονιστεί ο πολυπολιτισμικός χαρακτήρας του νησιού σήμερα και η σύγχρονη πολυγλωσσία του·
- να ενισχύσει την άποψη ότι η γνώση της γλώσσας αποτελεί ουσιώδη γνώση για τον άνθρωπο και ότι έχει απελευθερωτική δύναμη·
- να ενισχύσει την άποψη ότι σεβασμός στον άνθρωπο σημαίνει σεβασμός στη γλώσσα του και το αντίστροφο και ότι τα γλωσσικά δικαιώματα αποτελούν ανθρώπινα δικαιώματα·

Σύνδεση με Πρόγραμμα Σπουδών

Το συγκεκριμένο εκπαιδευτικό πρόγραμμα συνδέεται με το επίσημο Πρόγραμμα Σπουδών, καθώς ένα μεγάλο μέρος του υλοποιήθηκε κατά τη διδασκαλία του μαθήματος των Κειμένων Νεοελληνικής Λογοτεχνίας της Γ΄ Γυμνασίου. Επιπλέον, το συγκεκριμένο πρόγραμμα εντάσσεται στο πλαίσιο δράσεων που έχουν αναπτυχθεί κατά την τελευταία τετραετία στο Γυμνάσιο Σκιάθου με κεντρικό άξονα το ζήτημα της πολυγλωσσίας τόσο στο έργο του Αλέξανδρου Παπαδιαμάντη όσο και στη σύγχρονη πραγματικότητα της Σκιάθου και του Γυμνασίου Σκιάθου. Στο πλαίσιο αυτών των δράσεων έχουν ήδη υλοποιηθεί εκδηλώσεις με θέμα παράλληλες αναγνώσεις διηγημάτων του Αλέξανδρου Παπαδιαμάντη στο πρωτότυπο και σε μετάφραση (στα αγγλικά, γαλλικά, γερμανικά, ισπανικά, αλβανικά). Κάποιες από αυτές πραγματοποιήθηκαν στο σχολείο ενώ άλλες στην αυλή του Σπιτιού-Μουσείου.

Δράσεις

Πραγματοποιήθηκε συνάντηση της εκπαιδευτικού και της Διευθύντριας του Σπιτιού-Μουσείου Αλέξανδρου Παπαδιαμάντη, όπου σχεδιάστηκε από κοινού η εκπαιδευτική δράση, στο πλαίσιο ημερίδας με τίτλο *Σχολικές επισκέψεις σε μουσεία στο πλαίσιο της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης* -της υποδράσης *Εκπαιδευτικές Επισκέψεις Μαθητών* του προγράμματος *Εκπαίδευση Αλλοδαπών και Παλινοστούντων Μαθητών*- που πραγματοποιήθηκε την 1^η Δεκεμβρίου 2012 στο Μουσείο Βυζαντινού Πολιτισμού Θεσσαλονίκης. Ακολούθησε επίσκεψη της εκπαιδευτικού στο Σπίτι-Μουσείο, προκειμένου να οργανώσει καλύτερα τη δράση. Η δράση συνολικά διήρκεσε 10 ώρες.

Αρχικά, η ομάδα μελέτησε στο σχολείο διηγήματα με θεματική σχετική με τη θεματική του προγράμματος (*ταξίδι, ξενιτιά, νοσταλγία, ξένος, μετανάστευση, μετανάστης, επιστροφή μετανάστη, χριστιανισμός και ισλάμ, βυζαντινή μουσική, δερβίσηδες, δημοτικό τραγούδι, παραμύθι κ.ά.*). Η ομάδα διάβασε και ανέλυσε το διήγημα *Το Αγνάντεμα*, που περιέχεται στην ύλη του σχολικού βιβλίου των Κειμένων Νεοελληνικής Λογοτεχνίας της Γ' τάξης, το διήγημα *Ο Αμερικάνος*, και το διήγημα *Ο ξεπεσμένος Δερβίσης*, που θεωρείται όχι μόνο ένα από τα αριστουργήματα του Αλέξανδρου Παπαδιαμάντη, αλλά και έργο με μηνύματα πανανθρώπινα, έργο από το οποίο αντλήσαμε μηνύματα αγάπης, φιλανθρωπίας, σεβασμού στο ξένο και στο διαφορετικό, σεβασμού στην ανθρώπινη αξιοπρέπεια, μηνύματα αλληλεγγύης και ανθρωπιάς. Η ομάδα αναζήτησε έργα με κοινά μοτίβα σε άλλες λογοτεχνικές παραδόσεις εκτός της ελληνικής· αναζήτησε έργα με κοινά μοτίβα στη λογοτεχνία, προφορική και επώνυμη, της γλώσσας των γονιών των μαθητών. Οι μαθητές ενισχύθηκαν στην προσπάθειά τους να συζητήσουν με τους γονείς τους παρόμοια βιώματα.

Η ομάδα συγκέντρωσε πληροφορίες για τη ζωή και το έργο του Αλέξανδρου Παπαδιαμάντη, προσπάθησε να αποκωδικοποιήσει την πολυεπίπεδη παπαδιαμαντική γλώσσα και να κατανοήσει το ρυθμό της, επεχείρησε να προσεγγίσει τον λόγο του Αλέξανδρου Παπαδιαμάντη τόσο στο πρωτότυπο όσο και στο μεταφραστικό έργο του και να αναζητήσει τις τύχες των έργων του στον ωκεανό των σύγχρονων ή παλαιότερων μεταφράσεων· ήρθε σε επαφή με το λόγο της κριτικής και προσπάθησε να ανιχνεύσει τη σχέση του παπαδιαμαντικού έργου με τη σύγχρονη γλώσσα της τέχνης, της εικαστικής δημιουργίας, της φωτογραφίας, της μουσικής, του κινηματογράφου, του θεάτρου. Οι μαθητές ενθαρρύνθηκαν ώστε να αναζητήσουν σχετικές πληροφορίες στο διαδίκτυο σε διαφορετικές γλώσσες. Η ομάδα παρακολούθησε ταινία από το αρχείο του Μουσείου βασισμένη στο έργο

του Αλέξανδρου Παπαδιαμάντη και τηλεοπτικές εκπομπές αφιερωμένες στο έργο του, οι οποίες είναι αναρτημένες στο διαδίκτυο.

Στη συνέχεια, ακολούθησαν δύο επισκέψεις στο Μουσείο. Στην πρώτη επίσκεψη, η διευθύντρια του Μουσείου παρουσίασε στους μαθητές και στις μαθήτριες το Μουσείο και τις συλλογές του. Το πλαίσιο της συζήτησης σε πρώτη φάση ορίστηκε από τη συλλογή των πρωτότυπων έργων του συγγραφέα και των μεταφράσεων των έργων του σε άλλες γλώσσες. Τα παιδιά φωτογράφησαν τα εξώφυλλα των έργων του Παπαδιαμάντη, τόσο των πρωτότυπων εκδόσεων όσο και των μεταφράσεων. Στο Μουσείο Παπαδιαμάντη υπάρχουν μεταφράσεις των έργων του στα αγγλικά, γαλλικά, γερμανικά, ιταλικά, ισπανικά, αλβανικά, τούρκικα, ρώσικα, ολλανδικά, σε αρκετές ακόμη γλώσσες, ακόμη και στα γιαπωνέζικα. Οι μαθητές συνειδητοποίησαν ότι η **γλώσσα της μετάφρασης** είναι μάλλον **η γλώσσα του κόσμου**, μια γέφυρα φτιαγμένη από τη λαλιά των ανθρώπων, ένα παράθυρο ανοιχτό στους πολιτισμούς των λαών και σε ό,τι τους ενώνει: το μόχθο και τον αγώνα των απλών ανθρώπων για επιβίωση.

Οι μαθητές και οι μαθήτριες αναζήτησαν στο πρωτότυπο τα έργα που ο συγγραφέας μετέφρασε στα ελληνικά, και διάβασαν αποσπάσματα των έργων του μεταφρασμένα σε διάφορες γλώσσες. Οι μαθητές διάβασαν ακόμη αποσπάσματα μεταφρασμένων έργων του Αλέξανδρου Παπαδιαμάντη στη γλώσσα των γονιών τους ή του ενός από τους δύο γονείς. Αρκετά παιδιά ζήτησαν τη βοήθεια των γονιών τους προκειμένου να κατανοήσουν τις μεταφράσεις και να διαβάσουν τα κείμενα με σωστή προφορά τόσο στην τάξη όσο και στην εκδήλωση που διοργανώθηκε στη λήξη του σχολικού έτους.

Κατά τη δεύτερη επίσκεψη της ομάδας στο Μουσείο συνεχίσαμε την εξερεύνηση του πλούσιου αρχαιικού υλικού. Η ομάδα εξερεύνησε το αρχείο ταινιών, θεατρικών έργων, φωτογραφιών, ζωγραφικών και μουσικών έργων του Μουσείου. Αναλύθηκαν κυρίως τα έργα ζωγραφικής που φυλάσσονται στο Μουσείο (παρουσίαση των έργων και των ζωγράφων, σχολιασμός της τεχνοτροπίας των έργων, σύνδεση με τη γνώση των μαθητών σχετικά με τα καλλιτεχνικά ρεύματα τα οποία διδάσκονται αναλυτικά στο βιβλίο των Κειμένων Νεοελληνικής λογοτεχνίας της τάξης τους). Οι μαθητές γοητεύτηκαν από τα έργα αυτά (έργα μαθητών, σκιαθιτών ζωγράφων, επώνυμων ζωγράφων). Δόθηκε έμφαση στη βιβλιογραφία γύρω από το έργο του Παπαδιαμάντη, και παράλληλα οι μαθητές ήρθαν για πρώτη φορά σε επαφή με έργα Σκιαθιτών λογοτεχνών και λογίων για τον Αλέξανδρο Παπαδιαμάντη.

Μετά τις δύο επισκέψεις, προσκλήθηκε στην τάξη η Διευθύντρια του Σπιτιού-Μουσείου. Μας παρουσίασε την ιστορία του Μουσείου -με πλούσιο εποπτικό υλικό- και τις δράσεις του. Παράλληλα, οι μαθητές παρενέβαιναν με απορίες και/ή σχόλια, που απαιτούσαν απάντηση από τη Διευθύντρια ή την εκπαιδευτικό του

σχολείου, με αποτέλεσμα να διεξαχθεί ιδιαίτερα ενδιαφέρουσα συζήτηση που συγκίνησε όλα τα μέλη της ομάδας. Οι μαθητές και οι μαθήτριες επανέλαβαν την πρόταση που είχαν υποστηρίξει από την αρχή του προγράμματος: οι ίδιοι να σχηματίσουν τον πυρήνα μιας ομάδας φίλων του Μουσείου που θα υποστηρίζει την υλοποίηση παρόμοιων εκδηλώσεων και προγραμμάτων -η συμβολή της ομάδας θα ήταν ανεκτίμητη στην υποδοχή μαθητών και μαθητριών άλλων σχολείων.

Τέλος, στις 16/05/2013 διοργανώθηκε εκδήλωση στην αίθουσα εκδηλώσεων του Γυμνασίου-Λυκείου Σκιάθου στην οποία οι μαθητές παρουσίασαν το πρόγραμμα, τους στόχους και τα αποτελέσματά του. Διάβασαν έργα του Αλέξανδρου Παπαδιαμάντη μεταφρασμένα σε διάφορες γλώσσες και εντυπωσίασαν με την ευαισθησία τους. Υλικό σχετικό με το πρόγραμμα θα αναρτηθεί στο ιστολόγιο του σχολείου.

Μαθησιακοί πόροι που αξιοποιήθηκαν:

- πρωτότυπες εκδόσεις και μεταφράσεις των έργων του Αλέξανδρου Παπαδιαμάντη
- σχολικό βιβλίο, διηγήματα που δεν εντάσσονται στη σχολική ύλη
- άρθρα, μελέτες
- ταινία, βίντεο, ψηφιακές παρουσιάσεις
- φωτογραφίες, έργα ζωγραφικής, μουσικά έργα
- διαδίκτυο: ψηφιακές βιβλιοθήκες, λογοτεχνικές ιστοσελίδες, μαθητικά και εκπαιδευτικά ιστολόγια κ.ά.

Μέθοδοι και τεχνικές:

- διάλογος
- ομαδοσυνεργατική διδασκαλία
- ανάπτυξη κριτικής σκέψης
- θύελλα ιδεών
- αφήγηση
- ενσυναίσθηση
- χρήση νέων τεχνολογιών

Αξιολόγηση

Οι μαθητές και οι μαθήτριες συμμετείχαν με ενθουσιασμό στο πρόγραμμα. Αλλοδαποί και γηγενείς μαθητές μοιράστηκαν μαζί μας τους προβληματισμούς τους σε σχέση με τα ζητήματα που αποτέλεσαν το αντικείμενο της διαπραγμάτευσης. Εντυπωσιάστηκαν από τον πλούτο των γλωσσών που «στεγάζονται» σε ένα μικρό

ισόγειο του Σπιτιού-Μουσείου Παπαδιαμάντη και υποστήριξαν ότι αρχίζουν να συνειδητοποιούν ότι σεβασμός στον άνθρωπο σημαίνει σεβασμός στη γλώσσα του και στα γλωσσικά του δικαιώματα. Ενδιαφέρθηκαν ιδιαίτερα για τις κριτικές στο έργο του Παπαδιαμάντη και τα καλλιτεχνικά έργα που αφορούν την προσωπικότητα και το έργο του. Εντυπωσιάστηκαν, επίσης, από τις δράσεις του Σπιτιού-Μουσείου Παπαδιαμάντη και τις συνεργασίες του, κάτι που αγνοούσαν οι περισσότεροι. Εκδήλωσαν ενδιαφέρον για τις δράσεις αυτές υποσχόμενοι να τις ενισχύσουν μελλοντικά, τόσο οι ίδιοι όσο και οι οικογένειές τους. Οι μαθητές και οι μαθήτριες υποστήριξαν ότι κατανόησαν την ανεκτίμητη προσφορά του Μουσείου αλλά και του σχολείου στον πολιτισμό του τόπου και στον σεβασμό των ανθρώπινων δικαιωμάτων. Όλοι οι συμμετέχοντες αναγνωρίσαμε πως η συμμετοχή στο πρόγραμμα εμπλούτισε όχι μόνο τις γνώσεις μας αλλά και τη συνεκτικότητα της ομάδας μέσα από τη συνεργασία και τον ισότιμο διάλογο, την αμοιβαιότητα και την αποδοχή. Για τους παραπάνω λόγους θεωρούμε ότι το πρόγραμμα πέτυχε τους στόχους του. Οι στόχοι που δεν επετεύχθησαν αφορούν την παραγωγή καλλιτεχνικών έργων, ιδέα που αρχικά κατατέθηκε με ενθουσιασμό από τους μαθητές ενώ στη συνέχεια δεν υλοποιήθηκε πλήρως.

